

АКИМОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ

*к. держ. упр., доцент, начальник відділу правового забезпечення
Національної служби посередництва і примирення*

АКИМОВА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та економіки
природокористування НУВГП Національного університету
водного господарства та природокористування*

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Соціальна політика є цілеспрямованою діяльністю держави щодо розробки та реалізації рішень, які безпосередньо стосуються людини, її становища в суспільстві; надання людини соціальних гарантій з врахуванням особливостей різних верств населення. Метою соціальної політики є покращення здоров'я нації, забезпечення відповідного доходу та соціальної підтримки в певних складних життєвих ситуаціях, створення для населення сприятливої соціальної атмосфери в суспільстві. Соціальна політика є системою, що включає до свого складу державні інститути, інститути громадянського суспільства, закони, спеціальну інфраструктуру установ, людські та фінансові ресурси. Разом із функцією реалізації та захисту соціальних прав громадян, вона також виконує функцію координації інтересів і потреб соціальних груп в економічній, соціальній і політичній сферах. Соціальна політика, що проводиться всіма суб'єктами влади, повинна бути орієнтована на цінності і очікування населення, що дозволило б скоротити дистанцію між державою і громадянським суспільством [3].

Ефективна соціальна політика держави, пов'язана з розподілом матеріальних та духовних благ, задоволенням потреб людини неможлива без активної участі самого населення країни, регіонів, відповідних територіальних громад. Вагому роль у реалізації соціальної політики на відповідному місцевому рівні відіграє саме інститут місцевого самоврядування, який є не лише одним з рівнів публічної влади, а, що найважливіше, є рівнем самоврядної, муніципальної влади, який безпосередньо функціонує в сфері існування територіальних громад, жителів певної території, об'єднаних відповідними колективно-територіальними інтересами. Саме в ході муніципальної реформи, яка вже давно розпочата, але не завершена в Україні, має відбутися остаточне розмежування повноважень органів державної влади та відповідних представницьких органів територіальних громад, спрямованих на реалізацію соціальних функцій, а також джерел відповідного фінансування з метою зміцнення матеріально – фінансової основи місцевого самоврядування.

Дійсно, саме на місцеве самоврядування покладено вирішення значної частки соціальних питань, які стосуються різноманітних сфер суспільного життя, зокрема питання освіти, охорони здоров'я, житлово-комунальних послуг, питання благоустрою, соціального захисту, реалізація програм підтримки підприємництва, вирішення проблем ринку праці тощо. Тобто, з одного боку, держава розширила повноваження місцевого самоврядування, спрямовані безпосередньо на реалізацію соціальної функції, з іншого – залишила без належного фінансування, не поспішаючи змінити свою фінансову політику, яка б передбачала передачу значних фінансових ресурсів на відповідний місцевий рівень, або ж залишення їх значної частки на місцях.

Лише забезпечення принципу відповідності повноважень їх матеріальним ресурсам в ході децентралізації державної влади сприятиме економічній активності населення на муніципальному рівні, ефективній реалізації соціальної політики у територіальній громаді. В умовах підготовки і здійснення в Україні муніципальної реформи, роль і значення захисту прав і свобод людини на рівні місцевого самоврядування суттєво зростає, бо у сфері локальної демократії продукується,

проявляється, конститується та інститується система локально-особистісних, локально-колективних та локально-територіальних інтересів, що мають екзистенційне (життєво важливе) значення для існування територіальної громади як сукупності жителів, що об'єднує фізичних осіб, які мають різний правовий стан (громадянство, іноземство, безгромадянство тощо) [4].

Соціальна держава в умовах незалежної держави виступає в якості одного з найважливіших соціально-політичних і правових факторів удосконалення демократичної державності. Для того, щоб соціальна держава функціонувала в реальному житті, реалізуються адекватні практичні механізми її розвитку, активізується соціальна політика всіх її суб'єктів на регіональному, муніципальному рівнях, яка займає особливе місце в соціальній державі, як комплекс заходів державної політики. Саме на рівні регіону та територіальної громади, соціальна політика держави набуває конкретних рис і дієвий характер.

Місцеве самоврядування здійснюється на тому рівні владних відносин, на якому реалізуються основні природні потреби людини в житті, в харчуванні, у водопостачанні, у відпочинку, в освіті, в охороні здоров'я, в охороні сприятливого навколишнього природного середовища та ін. Хоча в цьому випадку реалізуються природні потреби окремих людей або сімей, все ж умови їх задоволення мають не тільки приватний, але і публічний характер. На муніципальному рівні створюються міцні основи для підвищення рівня життя населення, підтримки малозабезпечених верств населення, скорочення безробіття, відкриття нових робочих місць, зниження суспільної напруженості і антисоціальних проявів тощо. Перетворення людського потенціалу в основний фактор розвитку соціуму складає на сьогоднішній день одне з головних завдань здійснення місцевого самоврядування. Держава, покладаючи на місцевий рівень питання життєзабезпечення населення, створює необхідність залучення до управлінського процесу власне населення. У свою чергу муніципальна влада повинна прагнути залучення громадян і створюваних ними організацій до вирішення усіх тих питань, які вони можуть вирішити самостійно.

Враховуючи відсутність в Україні традицій такої участі та відчуженість населення від будь-якої влади, провідна роль у цьому процесі відводиться органам місцевого самоврядування. Проте в сучасних умовах на них покладається важлива роль здійснювати і захищати права місцевого самоврядування усіма можливими, тобто визначеними на законодавчому рівні, засобами. Як свідчить практика, існуюча модель місцевого самоврядування є недосконалою та потребує ефективного реформування із нормативним закріпленням відповідних гарантій прав місцевого самоврядування та чітким механізмом їх практичної реалізації. Вважаємо, що розробка якісно нової перспективної моделі місцевого самоврядування потребує не вироблення принципово нових форм здійснення місцевого самоврядування чи територіальної організації держави, а синтезу вже існуючих моделей, світової та національної практики, у результаті якого відбудеться якісно оновлена концептуалізація місцевого самоврядування в Україні та життєдіяльності населення муніципальних утворень. Тільки за цих умов може виникнути оновлена суспільно-політична, соціально-економічна, духовна, культурна реальність, яка має не тільки змінити уявлення громадян України про способи та форми територіальної організації життєдіяльності соціуму, але й суб'єктно-об'єктні відносини в середині останнього [1].

Водночас, якщо у таких європейських державах, як Польща, Литва, Латвія та інших країнах нової демократичної хвилі, реформи публічної влади призвели до позитивних результатів, формування дієздатних територіальних громад та реального місцевого самоврядування, яке ефективно та незалежно від держави під власну відповідальність надає жителям різноманітні публічні послуги, то в Україні, як зазначає професор О. В. Батанов, ефект від діяльності територіальних громад поки що не відчутний. Процеси формування дієздатних територіальних громад, незважаючи на розвиток муніципального законодавства, ратифікацію відповідних міжнародно-правових актів, тощо не приводять до істотних зрушень у функціонуванні і розвитку громадянського суспільства і демократичної держави. Саме місцеве самоврядування має створити умови для формування у людському

співтоваристві відчуття громадянськості – однієї з тих базових, наріжних рис суспільства, які знаходяться у фундаменті соціуму [2]. Громадянськість в її найбільш розвинутій формі передбачає розвиток таких цінностей, як права та свободи, мир та справедливість, відповідальність та соціальна рівність. А це – ключові цінності розвинутого демократичного та громадянського суспільства. У цьому плані місцеве самоврядування, тим самим, відіграє вагомий роль у процесі формування громадянського суспільства, враховуючи, що усі права, свободи та масові види соціально-політичної активності, різні недержавні прояви суспільного життя людей зароджуються та у кінцевому рахунку реалізуються у територіальних громадах, які утворюють соціальну базу громадянського суспільства.

Саме соціальна політика в територіальній громаді повинна упорядкувати суперечливу взаємодію індивідуальних, групових та спільних інтересів з метою їх спільної реалізації, регулювати соціальні відносини, які визначають становище та роль людей не лише в межах територіальної громади, а й суспільства в цілому, спрямованість діяльності на задоволення соціальних інтересів. Так, основними напрямками соціальної політики в умовах сьогодення є насамперед: реагування на різке погіршення життя населення шляхом розробки і реалізації програм соціально-економічного розвитку території; постійне інформування територіальних громад про роботу органів публічної влади щодо залучення інвестицій на відповідну територію; реалізація спільно з підприємствами екологічних програм, побудова та модернізація підприємств, які забезпечують водопостачання, утилізацію сміття тощо; перспективний розвиток на відповідній території підприємств усіх форм власності та реалізація місцевих програм зайнятості населення та розвитку підприємництва; реагування на відсутність планового характеру формування і регулювання цін на послуги житлово-комунального господарства, охорони здоров'я шляхом залучення субвенцій та посилення контролю за ціновою політикою і якістю роботи закладів соціальної сфери; розширення можливостей реалізації соціальної політики шляхом прийняття місцевих нормативних актів, які розширюють можливості фінансування та підтримки соціальних програм; реалізація програм забезпечення житлом молодих сімей тощо. При цьому досягнути ефективної реалізації основних напрямів соціальної політики в територіальній громаді можна лише: в умовах децентралізації влади, адекватного розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відповідальності за якість та розвиток соціальної інфраструктури, необхідної для реалізації соціальних прав мешканців відповідної території та представлення їх соціальних інтересів на регіональному рівні; шляхом спільних дій влади та населення, зокрема всіляке сприяння соціальному партнерству як одному з можливих інструментів соціальної політики, спрямованої на сталий соціально-економічний розвиток територіальної громади, діяльності громадських організацій, а також активній участі кожного члена територіальної громади у вирішенні його проблем шляхом проведення громадських слухань з наболілих соціальних проблем, ініціювання загальних зборів громадян за місцем їх проживання, місцевих ініціатив.

Список використаних джерел:

1. Абасов Г. Г. Перспективні моделі місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики / Г. Г. Абасов // Науковий вісник Академії муніципального управління України : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 2. – С. 77 – 83.
2. Батанов О. В. Сучасний муніципалізм в Україні у контексті інституціоналізації муніципально-правового статусу особи / О. В. Батанов // Науковий вісник Академії муніципального управління України : зб. наук. пр. Серія «Право». – 2012. – Вип. 2. – С. 104 – 113.
3. Дунець О. А. Чинники стабілізації сучасного суспільства (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис... канд. філос. наук : 09.00.03 / О. А. Дунець. – Сімферополь, 2008. – 19 с.
4. Федоров І. В. Роль органів місцевого самоврядування в становленні соціальної роботи в територіальній громаді : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02. / І. В. Федоров ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2011. – 20 с.